

SFÂNTUL NECTARIE DE LA GHEGHINA

Opere complete
6

STUDII DESPRE BISERICĂ, DESPRE TRADIȚIE, DESPRE DUMNEZEIEȘTILE TAINE ȘI DESPRE SLUJIREA ÎN DUH ȘI ADEVĂR

Traducere din limba greacă de Laura Enache

Prolegomene și îngrijirea textelor Hristou Krikonis
Traducere din neogreacă de Ierom. Nathanael Neacșu

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2016

CUPRINS

Cuvânt de binecuvântare	11
Prefață	13
A. Despre una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică	13
1. Introducere	13
2. Scurtă analiză a conținutului lucrării	17
B. Despre Sfânta Tradiție	24
C. Studii despre dumnezeieștile Taine ale Sfintei Biserici a lui Hristos	28
1. Introducere	28
2. Structura și conținutul lucrării	28
3. Lucrări anterioare, studii și omilii publicate despre Sfintele Taine	34
D. Cuvântarea despre închinarea în Duh și adevăr	41
E. Despre Biserică	44
Bibliografie selectivă	51

Studii despre Biserică, despre Tradiție, despre dumnezeieștile Taine și despre slujirea în duh și adevăr

I. Despre una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică	57
Capitolul 1. Definiția Bisericii potrivit duhului curat al Ortodoxiei	57
Capitolul al 2-lea. Despre întemeierea Sfintei Biserici a Mântuitorului Hristos	60

1. Că Domnul nostru Iisus Hristos este Marele Arhiepiscop al Bisericii Lui	60
2. Despre întemeierea Împărăției lui Dumnezeu, adică Biserica, de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos	62
3. Despre Sfânta Biserică a lui Hristos, că este Împărăția lui Dumnezeu pe pământ, că este una Sfântă Biserică, preînchipuită de la întemeierea lumii și mai dinainte rânduită să rămână până în veac pentru mântuirea neamului omenesc	63
Capitolul al 3-lea. Lucrarea Bisericii	70
Capitolul al 4-lea. Despre autenticitatea și autoritatea Bisericii	75
II. Despre Sfânta Tradiție	82
Înțelesul Sfintei Tradiții așa cum rezultă din Epistolele Sfântului Apostol Pavel	82
Despre Sfânta Tradiție nescrisă	87
Sfânta Tradiție a Bisericii și autoritatea acesteia, mărturisită de majoritatea Părinților din primele secole și din cele ulterioare	137
Sfânta Tradiție este considerată de Părinți călăuza sigură în tâlcuirea Sfințelor Scripturi și necesară pentru înțelegerea lor	147
III. Studii despre Dumnezeieștile Taine ale Sfintei Biserici a lui Hristos	150
Partea 1. Despre Taine în general	150
Definiția Tainelor	150
Caracterul Tainelor	152
Despre dumnezeiasca alcătuire a Tainelor și despre numărul lor	152
Mărturii din Sfânta Scriptură că Însuși Domnul nostru Iisus Hristos a întemeiat Sfintele Taine	153
Despre Sfântul Botez	153

Despre Sfânta Mirungere	154
Despre Euharistie	154
Despre Preoție	154
Despre Pocăință	155
Despre Cununie	155
Despre Sfântul Maslu	155
Despre numărul Tainelor	155
Despre persoanele care săvârșesc Sfintele Taine	158
Despre desăvârșirea morală a celor ce liturghisesc Tainele	159
Despre săvârșirea Tainelor	161
Partea a 2-a. Despre Taina Botezului și despre timpul în care a început să se săvârșească botezul	162
Capitolul 1. Despre Botez	162
§1. Că este Taină	162
§2. Care este scopul Sfântului Botez	163
§3. De către cine a fost săvârșit primul Sfânt Botez?	164
§4. Despre corecta săvârșire a Tainei Sfântului Botez	164
§5. Despre cele ce au preînchipuit Taina Botezului	166
§6. Despre lucrarea Botezului și că trebuie să se facă prin trei cufundări și trei ridicări	168
§7. Despre Botez (din scrierile Sfântului Ioan Damaschin)	170
Capitolul al 2-lea. Despre botezul pruncilor	172
§1. Despre botezul pruncilor	172
§2. Despre păcatul strămoșesc în legătură cu botezul pruncilor	179
Despre păcatul strămoșesc (Definiția a 6-a a Mărturisirii lui Dositei)	180
§3. Despre consecințele păcatului	186
Partea a 3-a. Despre Taina Mirungerii	188
§1. Însemnătatea Mirungerii	188
§2. Pentru ce ne ungem cu mir?	192
Despre ceea ce oferă dumnezeiescul mir celor unși	192

§3. Despre semnificațiile Mirungerii	193
Ce mir preînchipuia în Vechiul Testament Sfântul Mir?	194
Sfântul Ciprian, despre Sfântul Mir	194
§4. Alcătuirea Sfântului Mir	195
Partea a 4-a. Despre Taina dumnezeieștii Euharistii	195
Măreția și vrednicia Tainei dumnezeieștii Euharistii	217
Cum trebuie să ne rugăm la împărțășirea	
cu dumnezeieștile Taine	219
Caracterul celui ce se împărțășește cu vrednicie	221
După dumnezeiasca Euharistie	223
Partea a 5-a. Despre pocăință și mărturisire	226
Capitolul 1. Despre pocăință	226
§1. Definiția pocăinței	230
§2. Despre iertarea păcatelor	231
§3. Că cel ce păcătuiește este dator să satisfacă	
dumnezeiasca dreptate	234
§4. Că pocăința trebuie să fie adevărată	239
§5. Despre roadele adevăratei pocăințe	241
§6. Despre chemarea păcătoșilor de către	
Iubitorul de oameni Dumnezeu	243
§7. Că trebuie să ne grăbim spre pocăință	244
§8. Că deprinderea de a păcătui aduce moarte	249
Capitolul al 2-lea. Despre spovedanie	254
§1. Că mărturisirea este necesară	262
§2. Că mărturisirea este folositoare sub aspect moral	
și duhovnicesc	266
§3. Că mărturisirea trebuie să fie	
cu pregătire preliminară	270
Partea a 6-a. Despre Taina Preoției în Biserica	
lui Hristos	272
§1. Taina Preoției ca slujire sfântă	272
§2. Despre necesitatea arhieriei în Biserică	278
§3. Superioritatea preoției în Noul Testament	
față de preoția Vechiului Testament	279

§4. Despre rânduiala preoției	279
§5. Despre temeiul preoției în Biserică	281
§6. Despre lucrarea de căpătâi a preotului	285
§7. Despre succesiunea vredniciei apostolice	287
§8. Despre episcop	289
§9. Mărturii istorice despre treapta și vrednicia episcopului și deosebirea treptelor episcopilor și preoților	290
§10. Răspuns împotriva celor care neagă temeiul preoției	295
§11. Răspuns celor care neagă diferența esențială dintre treapta de episcop și cea de preot	296
§12. Numirile episcopilor	298
§13. Despre lucrările liturgice ale treptei episcopale și despre celelalte rânduieli prin care episcopii se deosebesc de preoți	302
§14. Dreptul episcopilor la hirotiesire	303
Partea a 7-a. Despre Taina Cununii în Biserică	305
Despre Taina Sfântului Maslu	308
IV. Despre închinarea în Duh și adevăr	311
Despre închinarea în Duh și adevăr către Dumnezeu	311
Partea 1	313
Partea a 2-a. Despre cultul exterior	318
V. Despre Biserică	327
§1. Despre închinarea în Duh și adevăr și despre locul în care trebuie să ne închinăm lui Dumnezeu	327
§2. Despre taina noii închinări în Duh	330
§3. Despre adevărații închinători. Cine sunt adevărații închinători?	332
§4. Că numai cei renăscuți din apă și din Duh Îl cunosc pe Dumnezeu și numai aceștia sunt adevărați închinători	333
§5. Despre închinarea la Dumnezeu	336

§6. Ce este slujirea în Duh și adevăr	337
§7. Despre preoția Noului Testament și despre superioritatea noii închinări	339
§8. Unde este jertfelnicul, acolo este și preoția	339
§9. Despre muntele Domnului, adică despre jertfelnicul cel veșnic înălțat de Domnul	340
§10. Despre Sfânta Biserică a lui Hristos, că aceasta este muntele cel sfânt, Ierusalimul cel de sus și celelalte	343
§11. Despre lucrarea mântuirii	345
§12. Că locul în care trebuie să ne închinăm și să slujim lui Dumnezeu este Biserica	345

Prefață

În volumul de față al seriei *Opere complete* ale Sfântului Nectarie au fost adunate spre publicare cinci lucrări ale acestuia, lucrări ale căror titluri sunt următoarele:

- a. *Despre una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică*
- b. *Despre Sfânta Tradiție*
- c. *Studii cu privire la dumnezeieștile Taine*
- d. *Despre Închinarea (λατρεία¹) în Duh și adevăr*
- e. *Despre Biserică*

Aranjarea lor în această ordine nu este nici cronologică, nici tematică. Au fost selectate mai întâi scrierile care au circulat de sine stătător și apoi studiile care au fost publicate ca articole în reviste și lucrări colective. De remarcat este faptul că studiul „Despre închinarea în Duh și adevăr” este prima lucrare scrisă de Sfântul Nectarie și a fost publicată ca articol în 1884, când autorul era student teolog și ierodiacon. De asemenea, „Despre Biserică” este ultima lucrare a Sfântului Nectarie, ce s-a publicat în 1920, adică anul în care Mitropolitul Pentapolei a adormit în Domnul.

A. Despre una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică

1. Introducere

Este vădit faptul că lucrările, în principal teologice, ale Sfântului Nectarie, cu referire specială la teologie și ecleziologie, întemeiate

¹ Λατρεία – slujire, slujbă sacramentală, adorație, cult, venerație, adorare (n.tr.).

în mare parte pe tradiția patristică și aghiografică, pot fi asemănați cu texte de același gen ale marilor Părinți ai Bisericii. În acest fel, Sfântul Nectarie a adus o contribuție importantă, pe de o parte, la promovarea scrierilor teologice ortodoxe, iar pe de altă parte, la informarea și luminarea poporului drept-credincios², având în vedere că, în perioada scrierii acestor studii, literatura spiritual-teologică³ era insuficientă și deficitară. Prin urmare, el a oferit credincioșilor lucrări importante și uneori originale în conținutul lor, lucrări ce s-au arătat a fi folositoare pentru știința și literatura teologică în general, dar pe deplin folositoare pentru necesitățile practice și pastorale ale turmei Bisericii.

De o importanță aparte sunt considerate studiile sale de ecleziologie, prin care, având drept fundament Sfânta Scriptură, învățătura Sfinților Părinți și hotărârile Sinoadelor Ecumenice, scoate în evidență și apără învățătura și adevărul de credință al Bisericii Ortodoxe și, în același timp, înfruntă opiniile și învățăturile greșite ale protestanților și ale romano-catolicilor.

Din acest fel de studii, două le găsim într-o broșură cu titlul: a. Despre una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică; și b. Despre Sfânta Tradiție, pe care le închină: „Înaltpreasfințiților Arhierei ai Bisericii celei una, sfinte, sobornicești și apostolice, care drept învață cuvântul adevărului și bine-păștoresc oile cele cuvântătoare ale Mântuitorului Hristos”.

În prefața lucrării, autorul, după ce mărturisește intenția de a publica în același fel și alte studii asemănătoare acestora, face referire și la scopul scrierii lor, spunând: „Studiile mele le-am scris spre apărarea adevărului de credință defăimat de protestanții care neagă Sfânta Tradiție cea nescrisă și Biserica cea văzută a lui Hristos, primind numai învățătura cea scrisă a Domnului și a

² Πλήρωμα – pliromei ecclesiale (n.tr.).

³ Γραμματεία – secretariat, literatură, filologie. Folosit în cadrul teologic-bisericesc, termenul exprimă suma scrierilor patristice din istoria Bisericii; literatură patristică duhovnicească și teologică (n.tr.).

Apostolilor, pe care o consideră cuprinzătoare a toată lucrarea învățaturii celei mântuitoare și, prin sine, cea care realizează mântuirea și izbăvirea oamenilor. [...] Aceste păreri ale lor, dacă le-ar ține pentru ei și nu le-ar împărtăși și altor oameni neexperimentați, fii credincioși ai celei una, sfinte, sobornicești și apostolice Biserici, ai Bisericii celei văzute a lui Hristos, cea luptătoare pe pământ, ca să-i atragă la rătăcirea lor, i-am lăsa în ale lor ca pe niște suferinzi incurabili și fără de vindecare, pentru că nici o învățătură dreaptă nu poate să-i scape pe ei din rătăcire, și nimic despre ei nu am spune. Însă, pentru că aceștia înconjoară pământul și mările pentru a face un prozelit (adept) și pe mulți îi ademenesc la rătăcirea lor, de aceea ne-am asumat înfruntarea acestora, respingându-le toate opiniile, cercetând greșelile acestora și susținând adevărurile [de credință] defăimate prin mărturii istorice și argumente raționale. În acest scop am scris următoarele studii”.

Cu alte cuvinte, Sfântul Nectarie, în sensul celor de mai sus, adică pentru combaterea, respingerea și cercetarea greșelilor și părerilor protestanților care defaimă adevărurile și învățătura de credință ortodoxă, a scris lucrările de mai jos:

A. *Despre Biserică*; B. *Despre Sfânta Tradiție*; C. *Despre Sfintele Taine*; D. *Despre Maica Domnului*; E. *Despre cinstita Cruce*; F. *Despre sfinții lui Dumnezeu*; G. *Despre sfintele Icoane*; H. *Despre sfintele moaște*; I. *Despre sfintele parastase*; J. *Despre ceară, miere și untdelemn ca ofrande, și despre tămâie*; K. *Despre post*; L. *Despre afierosirea lui Dumnezeu a cuvioaselor fecioare și despre mănăstiri și viața monahală*⁴.

⁴ Din cele douăsprezece studii pe care le pomenește Sfântul Nectarie, au văzut lumina tiparului nouă încă din timpul vieții sfântului: A. *Despre Biserică Domnului și Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos* (1913). B. *Despre Sfânta Tradiție* (1913). C. *Studii despre dumnezeieștile Taine* (1915). D. *Studiu despre Maica Domnului și Preasfânta, de Dumnezeu Născătoarea și Pururea Fecioară Maria* (1904). E. *Studiu istoric despre cinstita Cruce* (1914). F. *Studiu despre sfinții*

Cât privește studiile „Despre una, sfântă, sobornicească⁵ și apostolică Biserică” și „Despre Sfânta Tradiție”, Sfântul Nectarie le publică în anul 1913.

Din învățătura protestanților, observă Sfântul, rezultă faptul că Bisericile sunt de prisos, de asemenea și slujitorii, tainele, tradițiile, călăuzitorii și mistagogii, tâlcuitorii Scripturilor, duhovnicii care ne ajută la curățirea și sfințirea sufletelor, jertfele și ofrandele, pomenirile celor adormiți, rugăciunile (paraclisele) către Maica Domnului și către sfinți, ca mijlocire a lor către Domnul pentru cei vii; și aceasta pentru că cei rezidiți⁶ și luminați și deveniți trup al lui Hristos ca preoție dumnezeiască și popor sfânt (spun protestanții, n.tr.) au îndrăznire către Mântuitorul și poate orișicare „să cheme personal și să roage pe Hristos ca să-i împlinească cererile, iar nu prin alții”; și de vreme ce Domnul a spus în chip răspicat către toți: „Cereți și vi se va da, căutați și veți afla” (Mt. 7, 7-9), și a dat prin viu grai tuturor puterea de a sta înaintea Domnului ca fii ai unui Tată iubitor ca „să ceară, să caute și să bată, atunci cine ar avea trebuință de alți intermediari și alte mijlociri?”

Acestea (nevoia de mijlociri și mistagogi, n.tr.), după învățătura protestanților, spune Sfântul Nectarie, „au fost predate în comunitățile creștinilor de către mai-marii acestora, ca să-i robească și să-i supună” și, folosindu-se de acestea, „ei se întorc împotriva voii lui Dumnezeu, Cel ce ne-a liberat pe noi”. De

lui Dumnezeu (1904). G. *Studiu despre sfintele Icoane* (1902, în revista „Anamorfosis”). I. *Despre sfintele parastase săvârșite de noi* (1892 și 1901). K. *Studiu istoric cu privire la posturile rânduite* (1956, în periodicul *Teologia*). Rămân nepublicate următoarele trei studii: H. *Studiu despre sfintele moaște*. J. *Despre ceară, miere și untdelemn ca ofrande, și despre tămâie*. L. *Despre afierosirea cuvioaselor fecioare lui Dumnezeu, despre mănăstiri și viața monahală*. Referitor la edițiile de mai sus și la lucrările needitate, a se vedea Αρχμ. Κλεόπα Στρογγύλη, *Ὁ ἅγιος Πενταπόλεως καὶ τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας. Ἱστορικὴ μελέτη βασιμισμένη σέ αὐθεντικὲς ἀρχειακὲς πηγές*, New York, 2001, pp. 314, 317-320.

⁵ Καθολικὴ – catolică.

⁶ Αναγεννώ – a rezidi, a reface, a restaura.

asemenea, protestanții susținând acestea, înlătură orice fel de slujire (cult) exterioară, negând sfințenia și puterea Sfintei Cruci, aflarea cinstului Lemn și puterea lucrării sfințelor cruci văzute; neagă chiar și cinstirea sfințelor icoane și a sfințelor moaște ale sfinților și, în general, resping „tot ceea ce sfânta noastră Biserică venerază și cinstește ca sfânt, dumnezeiesc și sacru”. Și explică Sfântul Nectarie faptul că din acest motiv își îndreaptă atenția către aceștia, întrucât ei „înconjoară pământul și mările”, spre a atrage pe cât mai mulți la rătăcirea lor; astfel a ales să-i combată, respingându-le toate părerile, cercetându-le toate greșelile și susținând adevărurile ortodoxe cu temeuri istorice și raționale. În acest sens, a scris studiile sale menționate mai sus.

2. Scurtă analiză a conținutului lucrării

După introducerea de mai sus, urmează studiul „Despre Biserica Domnului și Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos”, pe care Sfântul Nectarie îl împarte în patru capitole, după cum urmează:

În primul capitol, definește Biserica potrivit duhului ei curat/adevărat. În al doilea capitol, vorbește despre formarea Sfintei Biserici a lui Hristos. În al treilea capitol, prezintă lucrarea Bisericii, iar în al patrulea, vorbește despre autenticitatea și autoritatea Bisericii.

În chip special, în primul capitol se dă definiția Bisericii potrivit cu duhul adevărat al Ortodoxiei, având drept teme Sfânta Scriptură – Noul Testament și învățătura Părinților Bisericii. Astfel, scrie: „Biserica, potrivit duhului curat al Ortodoxiei, are două definiții”: una, ce exprimă caracterul ei dogmatic și spiritual (religios) sau, altfel spus, cel *interior*, în special cel duhovnicesc, și cealaltă, care exprimă partea văzută, de manifestare [a Bisericii], arătată chiar prin sensul cuvântului [Biserică] sau, cu alte cuvinte, caracterul *exterior* al acesteia.

B. Despre Sfânta Tradiție

Lucrarea aceasta, după cum am semnalat deja, are caracter antiretic-misionar⁸. Sfântul Nectarie o îndreaptă în principal împotriva învățaturii protestante greșite despre Sfânta Tradiție și nu ocolește a critica părerile (greșite) pe aceeași temă ale teologilor anteriori și contemporani lui.

Studiul începe cu următoarea definiție: „Sfânta Tradiție este numită învățătura Apostolilor păstrată în Biserică și predată acesteia (Bisericii) de către ei, păzită cu grijă în chip neschimbat (de Biserică), ca pe un lucru de mare preț⁹, și ajunsă (astfel) până la noi”.

În sens larg, Sfânta Tradiție este învățătura scrisă și vorbită a dumnezeieștii propovăduirii apostolice, iar în sens strict, se înțelege ca fiind învățătura dumnezeiască nescrisă, care s-a păstrat în Biserică. Din terminologia Sfântului Apostol Pavel pe marginea acestei teme, pe care o și menționează, Sfântul Nectarie constată că Sfânta Tradiție se identifică cu învățătura vorbită și scrisă a propovăduirii apostolice, care a fost încredințată Bisericii spre înveșnicirea lucrării izbăvitoare a Mântuitorului Hristos.

Din studiul textelor Părinților și ale scriitorilor bisericești, Sfântul Nectarie ajunge la concluzia că Sfântă Tradiție, înainte de formarea canonului Noului Testament, era numită atât învățătura dumnezeiască scrisă, cât și cea nescrisă a propovăduirii evanghelice a Apostolilor, în timp ce după alcătuirea canonului, Sfântă Tradiție se numește numai învățătura dumnezeiască nescrisă ce s-a păstrat prin viu grai în Biserică. Sfinții Părinți consideră Tradiția o sursă nealterată (izvor pur), așa cum este și

⁸ Αντιρηρτικó – antiretic, misionar, ce ține de disciplina teologică „Sectologie”, combaterea sectelor.

⁹ Ως κόρη οφθαλμού – ca ochii din cap sau ca lumina ochilor, *ad litteram* ca pupila ochilor.

Sfânta Scriptură, și îi atribuie aceeași autoritate, atât în forma ei scrisă, cât și în cea nescrisă.

Sfânta Tradiție nescrisă autorul nostru o distinge în: a) Sfânta Tradiție apostolică și b) tradiția bisericească. Cea de a doua a fost păstrată în canoanele și hotărârile sinodale și stabilește rânduiala Bisericii.

În continuare, cu argumente convingătoare, critică opiniile referitoare la Sfânta Tradiție ale lui Evghenie Voulgaris, Neofit Vamvas și Nicolaos Damalas. Primul împarte Sfânta Tradiție în dumnezeiască și omenească, al doilea în dumnezeiască, apostolică și bisericească și al treilea în tradiție apostolică scrisă și nescrisă și în bisericească.

O mare parte din studiu o ocupă critica adusă opiniilor lui Caspari Suiceri, cuprinse în lucrarea acestuia în două volume cu titlul *Thesaurus ecclesiasticus, e patribus graecis ordine alphabetico*. Suiceri împarte tradiția în dumnezeiască (*divina*) și omenească (*humana*). Prima (cea dumnezeiască) este scrisă și se identifică cu textele Noului Testament, iar cea de a doua este tradiția bisericească. De remarcat este faptul că același autor respinge tradiția apostolică nescrisă și pentru argumentarea poziției sale face trimitere la o mulțime de pasaje din Părinții Bisericii (Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Chiril al Alexandriei, Sfântul Dionisie Areopagitul, Gheorgheos Pahimeros ș.a.). Pentru a răspunde punctelor de vedere ale lui Suiceri, Sfântul Nectarie se folosește de texte din Sfinții Părinți și scriitorii bisericești, le citează și aduce (lui Suiceri) o critică convingătoare.

El răstoarnă următoarele șapte argumente ale lui Suiceri: a) că Sfântul Ciprian nu acceptă o sfântă tradiție care nu se găsește scrisă în texte; b) că tradiția nescrisă care nu se întemeiază pe autoritatea Sfintelor Scripturi este de neacceptat; c) că Dumnezeu interzice adaosurile la testament/lege și, ca atare, interzice și tradiția nescrisă; d) că singura sursă sigură de aflare a adevărului sunt Sfintele Scripturi și, prin urmare, că sfintele tradiții

3. Nectarie Kefalà, Mitropolit de Pentapolis, *Două studii. a) Despre una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică; b) Despre Sfânta Tradiție*, Ed. Nectarie Panagopoulos, Atena, 1987.

C. Studii despre dumnezeieștile Taine ale Sfintei Biserici a lui Hristos

1. Introducere

Lucrarea aceasta, întinsă pe 132 de pagini, este ultima publicată de autorul nostru, în 1915. După anul acesta, din cauza neajunsurilor materiale și a dificultăților, nu și-a putut permite aceleași cheltuieli pentru alte publicații. El însuși, la finalul prologului lucrării editate cu titlul: *a) Despre una sfântă, sobornicească și apostolică Biserică; b) Despre Sfânta Tradiție* (p. 8), mărturisește: „În această broșură nu voim să publicăm și celelalte studii. Studiul al treilea, despre Sfintele Taine – adică prezenta lucrare –, necesită a fi o carte de sine stătătoare”. Și, într-adevăr, publicată, ajunge la 132 de pagini tipărite. Aceasta însă nu l-a împiedicat să-și continue activitatea și scrierea altor lucrări, dintre care destul de multe au rămas nepublicate până la sfârșitul fericit al vieții sale. Acum, prin asumarea unei strădanii colective, se încearcă editarea în mod integral a acestor lucrări, ca urmare, pe de o parte, a conținutului lor prețios, iar pe de alta, a receptării lor cu interes nu numai în spațiul teologic și academic, ci și de către creștinii simpli, de mediul bisericesc în general, de ansamblul clerical al Bisericii¹¹, de Patriarhi, de preoți cultivați și de monahi.

2. Structura și conținutul lucrării

Sfântul Nectarie împarte această scriere, *Studii despre dumnezeieștile Taine...*, în șapte părți, câte sunt și Sfintele Taine.

¹¹ Διοικούσα Εκκλησία – διοικώ/ a conduce, a chivernisi.

În prima parte, expune, dintr-o perspectivă generală, definiția, caracterul, înființarea și numărul Sfințelor Taine; ne oferă în principal mărturii scripturistice, dar și patristice cu privire la întemeierea lor de către Domnul; tratează în acest sens fiecare Sfântă Taină separat, adică Botezul, Mirungerea, Euharistia, Preoția, Pocăința, Cununia și Maslul; mai mult decât atât, vorbește despre numărul Sfințelor Taine, despre persoanele care le săvârșesc, despre viața morală ireproșabilă a slujitorilor Sfințelor Taine și despre oficierea lor de către aceștia.

În partea a II-a, „Despre Taina Botezului și despre timpul când a început a se săvârși botezul”, spune în chip cuprinzător că: 1. „Botezul este, într-un anume fel, și botezul celorlalte Taine; fără acesta (botez), nici o Taină nu se lucrează; având instituire dumnezeiască, Botezul este Taină, împărțășind harul Sfântului Duh. În continuare, Sfântul Nectarie aduce mărturii patristice și scripturistice; 2. Care este scopul Botezului, adică renașterea, îndreptarea, înfierea și mântuirea; 3. Privitor la cei ce au săvârșit cei dintâi botezul (Apostolii); 4. Despre corecta săvârșire a Tainei Sfântului Botez (întreita afundare în numele Sfintei Treimi); 5. Despre preînchipuiri/prefigurări ale Tainei Sfântului Botez; 6. Despre lucrarea Tainei Botezului și că prin afundare și ridicare trebuie făcut; 7. Despre Botez, din scrierile Sfântului Ioan Damaschin.

În capitolul al doilea al aceleiași părți a II-a (fără a fi menționat mai sus capitolul întâi), se vorbește: 1. Despre botezul copiilor, menționând multe mărturii scripturistice și patristice, cu referire la articolul al șaisprezecelea al Mărturisirii (de credință) a lui Dositei (Patriarhul Ierusalimului); 2. Despre păcatul strămoșesc în legătură cu botezul copiilor, despre păcatul strămoșesc și despre articolul al șaselea al Mărturisirii (de credință) a lui Dositei (Patriarhul Ierusalimului); și 3. Despre urmările păcatului strămoșesc.

În partea a III-a, se vorbește despre Sfânta Taină a Mirungerii: 1. Despre importanța ei; 2. Despre cauza pentru care ne

**Studii despre Biserică, despre Tradiție,
despre dumnezeieștile Taine și
despre slujirea în Duh și adevăr**

I. Despre una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică

*„Biserica Dumnezeului celui Viu,
stâlp și temelie a adevărului.”
(I Tim. 3, 15)*

Capitolul 1. Definiția Bisericii potrivit duhului curat al Ortodoxiei

Biserica, potrivit duhului curat al Ortodoxiei, are două înțelesuri, unul exprimând caracterul ei dogmatic și religios, adică acel caracter interior duhovnicesc care-i aparține în mod propriu, și celălalt, care exprimă înțelesul evident al termenului, adică cel exterior. Prin aceste distincții, Biserica, în duhul ortodox și potrivit mărturisirii ortodoxe, se definește îndoit: ca o instituție și ca o comuniune religioasă.

Definiția Bisericii ca instituție religioasă poate să fie formulată astfel: Biserica este instituția religioasă dumnezeiască a Noului Testament, întemeiată de Mântuitorul nostru Iisus Hristos prin iconomia Lui cea după trup, sprijinită pe credința în El și pe dreapta mărturisire și sfințită în ziua Sfintei Cincizecimi prin venirea Preasfântului și desăvârșitorului Duh peste Sfinții Ucenici și Apostoli ai Mântuitorului Hristos, pe care i-a arătat organe ale dumnezeiescului Duh spre înveșnicirea lucrării mântuitoare a Mântuitorului. Întru ea este încredințată totalitatea adevărilor descoperite, întru ea lucrează harul dumnezeiesc

prin Sfintele Taine, întru ea se nasc din nou cei care se apropie cu credință de Mântuitorul Hristos, întru ea se păstrează învățătura scrisă și nescrisă și predania apostolească.

Definiția Bisericii ca o comuniune religioasă poate fi determinată astfel: Biserica este comuniunea oamenilor uniți în unitatea Duhului, „în legătura păcii”¹.

Definiția Bisericii ca lucrare a misiunii ei² poate fi formulată după cum urmează: Biserica este organul harului dumnezeiesc, care realizează comuniunea lui Dumnezeu și a oamenilor prin credința în Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Domnul nostru, înălțat fiind la ceruri, a trimis pe Preasfântul Său Duh, în chip de limbi de foc, peste Sfinții Săi Ucenici și Apostoli³ și a întemeiat pe Apostoli una sfântă și apostolească Biserică drept comuniune a lui Dumnezeu cu oamenii, dându-i ei harul izbăvirii spre mântuirea neamului omenesc⁴, pentru ca ea să îl readucă din înșelare și, readucându-l, să-l nască din nou prin Taine, și, hrănindu-l cu pâinea cea cerească, să-l facă vrednic de viața viitoare.

În Sfânta Scriptură, termenul „Biserică” are două sensuri. Cel mai frecvent este cel ce numește astfel o comunitate de oameni uniți între ei prin legătura religiei. Alteori este numită astfel însăși construcția bisericii în care vin credincioșii pentru slujba comună. Chiril al Ierusalimului spune că a fost numită Biserică „pentru că îi cheamă și îi adună pe toți laolaltă”⁵.

Ἐκκλησία (de la ἐκκάλω) este un termen din greaca veche, desemnând adunarea laolaltă a unor oameni chemați pentru un scop oarecare, precum și locul în care se adunau, adică atât conținutul, cât și spațiul care îl conține.

¹ Ef. 4, 3.

² Se referă la misiunea mântuitoare a Bisericii.

³ Fapte 2, 3-4.

⁴ Ef. 1, 7.

⁵ Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheza a 18-a, către cei luminați*, 24, PG 33, 1044B.

În înțeles general creștin, Biserica este comuniunea tuturor ființelor raționale și libere care cred în Mântuitorul, cuprinzând și îngerii, (comuniunea), așa cum spune și Sfântul Apostol Pavel „Trupul lui Hristos, plinirea Celui ce plinește toate într-o toți”⁶, cuprinzând și pe cei care au crezut în Hristos mai înainte de venirea Lui, cei care constituie Biserica Vechiului Testament, care, la Patriarhi, a fost călăuzită de făgăduințe și de credința care venea din descoperiri, adică în mod nescris, iar la Moise și la Profeți, prin Lege și prin profeții, adică în mod scris.

Iar în sens particular sau, mai degrabă, în înțelesul obișnuit, Biserica lui Hristos este Biserica Noului Testament sau Biserica harului lui Hristos, care cuprinde pe toți cei ce cred ortodox în El. Se mai numește încă și casa lui Dumnezeu, pentru că în ea locuiește și este slujit Dumnezeu și, totodată, fiindcă temeliiile Bisericii sunt Profeții și Apostolii, iar piatra din capul unghiului este Mântuitorul, stâlpii sunt Părinții care au păzit unitatea credinței, iar pietrele sunt credincioșii. „Deci, dar, nu mai sunteți străini și locuitori vremelnici, ci sunteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu, zidiți fiind pe temelia Apostolilor și a Proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos”⁷.

În sfârșit, Biserica este numită în de Dumnezeu insuflata Scriptură când mireasa lui Hristos: „V-am logodit pe voi unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită”⁸, când casa lui Dumnezeu⁹ și „Biserica Dumnezeului Celui viu, stâlp și temelie a adevărului”¹⁰, iar altundeva, trup al lui Hristos: „Voi sunteți trupul lui Hristos și mădulare fiecare în parte”¹¹.

⁶ Ef. 1, 23.

⁷ Ef. 2, 19-20.

⁸ II Cor. 11, 2.

⁹ Mt. 12, 4; Mc. 2, 26; Lc. 6, 4; I Tim. 3, 15.

¹⁰ I Tim. 3, 15.

¹¹ I Cor. 12, 27.

Iar Metodie, Episcopul Lichiei (sfârșitul secolului al III-lea), în lucrarea sa *Banchetul celor zece fecioare*, numește Biserica vas primitor al dumnezeieștilor puteri, „mireasă veșnic tânără a Cuvântului”¹², „aceasta este dumnezeiască plăsmuire care se înalță deasupra celor omenești”¹³. Scopul o arată drept „adunare și însiruire a celor ce au crezut”¹⁴, de la care bătrânii îi învață pe cei mai tineri și cei desăvârșiți pe cei mai neputincioși.

Ipolit, cunoscutul părinte bisericesc al Bisericii Romane și ucenic al lui Irineu (începutul secolului al III-lea), în lucrarea sa *Dovedire despre Hristos și antihrist*, tratează despre Biserică pe larg, comparând-o cu o corabie pe o mare înspumată de valuri. În această corabie se așază echipajul, corăbierii, pânzele, ancorele și toate dependențele corabiei, care simbolic închipuie pe Hristos, pe îngeri, pe credincioși¹⁵.

Așadar, crezând în Duhul Sfânt, Cel Ce a pus un asemenea nume Bisericii, în mod necesar, credem și în Sfânta Biserică, cea care a primit un asemenea nume de la Preasfântul Duh¹⁶.

Capitolul al 2-lea. Despre întemeierea Sfintei Biserici a Mântuitorului Hristos

1. Că Domnul nostru Iisus Hristos este Marele Arhiereu al Bisericii Lui

Domnul nostru Iisus Hristos, ca Mare Arhiereu, S-a adus pe sine jertfă fără prihană lui Dumnezeu și Tatălui, jertfă de împăcare,

¹²Metodie, episcop și mucenic, *Banchetul celor zece fecioare sau despre curăție*, III, PG 18, 76B.

¹³Loc neidentificat.

¹⁴Metodie, episcop și mucenic, *Banchetul celor zece fecioare sau despre curăție*, III, PG 18, 73D.

¹⁵Ipolit, *Dovedire despre Hristos și antihrist*, LIX, PG 10, 777BC.

¹⁶Sfântul Vasile al Cezareii, *Despre Duhul Sfânt, către cel între sfinți Amfilohie, Episcopul Iconiei*, 27, 66, PG 32, 188A-193B. Vezi Epistola 160, *Către Diodor*, PG 32, 621D-628D.

fiind în același timp jertfitor și jertfă, și a răscumpărat și a satisfăcut dumnezeiasca dreptate rănită de păcatele oamenilor prin călcarea dumnezeieștii Legi. Și-a asumat, ca reprezentant fără de păcat al întregului neam omenesc, înaintea lui Dumnezeu și Tatălui, toată pedeapsa de care era vrednic omul care a păcătuit, vărsându-și pe cruce cinstitul și mântuitorul Lui sânge și adevărind Noul Legământ pe care l-a încheiat cu Tatăl și prin care se mântuiește oricine crede în El și mărturisește moartea Lui pe cruce ca împăcare cu Dumnezeu.

Această jertfă este baia curățitoare a omenității, care curăță și spală de întinăciunea păcatului neamul omenesc și-i sfințește pe cei ce cred în El și sunt botezați în numele Sfintei Treimi, cea care adeverește Noul Testament.

Despre vrednicia arhierescă a Mântuitorului nostru Iisus Hristos 1) a vorbit Însuși Dumnezeu în Vechiul Testament, prin gura lui David, spunând către Mesia: „Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec”¹⁷; 2) a mărturisit Însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos când a referit la El Însuși acest psalm profetic în care este numit arhiereu veșnic după rânduiala lui Melchisedec¹⁸; 3) a dezvoltat acest adevăr Apostolul Pavel în *Epistola către Evrei*, unde Îl numește adeseori și în mod explicit pe Iisus Hristos arhiereu, de pildă: „Și Hristos nu S-a preaslăvit pe Sine Însuși, ca să Se facă arhiereu, ci Cel ce a grăit către El: «Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut»”¹⁹, după cum și în alt loc zice: „Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec”²⁰. Și iarăși: „Luați aminte la Apostolul și Arhiereul mărturisirii noastre, Iisus Hristos”²¹. Și din nou: „Drept aceea, având Arhiereu mare, Care a străbătut cerurile, pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ținem cu tărie mărturisirea”²².

¹⁷ Ps. 109, 4.

¹⁸ Mt. 22, 44; Mc. 12, 36; Lc. 20, 42.

¹⁹ Ps. 2, 7.

²⁰ Evr. 5, 5-6.

²¹ Evr. 3, 1.

²² Evr. 4, 14.

Arhieria lui Iisus este cea preînchipuită și mai dinainte vestită, Arhieria cea veșnică și adevărată. Dar Însuși Iisus era, este și va fi Arhieriu veșnic. „Iar Hristos, venind Arhieriu al bună-tăților celor viitoare, a trecut prin cortul cel mai mare și mai desăvârșit, nu făcut de mână, adică nu din zidirea aceasta. El a intrat odată pentru totdeauna în Sfânta Sfințelor, nu cu sânge de țapi și de viței, ci cu însuși sângele Său, și a dobândit o veșnică răscumpărare”²³. Fiindcă nu era om încins cu slăbiciune, ci Dumnezeu-Om, Fiu al lui Dumnezeu, „strălucirea slavei” Lui „și chipul ființei Lui”²⁴, veșnic fiind și născut mai înainte de veci, și rămânând Arhieriu veșnic, Se aduce pe Sine Însuși veșnic jertfă pentru viața lumii și pentru mântuire, prin sfinții Lui slujitori pe care i-a rânduit în Biserica Lui, fiindcă, în jertfa cea de taină săvârșită, El este „Cel Ce aduce și Cel Ce Se aduce”, „Cel Ce primește și Cel Ce Se împarte”²⁵.

Prin Sfintele Taine săvârșite în Biserică, se re-închipuie, se reiterează și se mărturisește întreaga lucrare a mântuirii și prin ele se împărtășește harul și mântuirea, binecuvântarea și sfințirea, înfierea și comuniunea cu Dumnezeu.

Prin Biserică și prin Taine, lucrarea mântuirii rămâne și este lucrată veșnic.

2. Despre întemeierea Împărăției lui Dumnezeu, adică Biserica, de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos

Domnul nostru Iisus Hristos ca Împărat a întemeiat pe pământ Împărăția cerurilor îndată după Înălțarea Lui, când a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu și Tatălui, și a primit de la Tatăl Său

²³ Evr. 9, 11-12.

²⁴ Evr. 1, 3.

²⁵ Rugăciunea imnului heruvic, *Liturghier cuprinzând Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, a Sfântului Vasile cel Mare și a Darurilor mai înainte sfințite, cu tipicul rânduielii lor, editat spre folosul preoților, din încredințarea Marii Biserici a lui Hristos, de epitropia care conduce tipografia Patriarhiei, în Constantinopol, 1895, p. 68.*